

EEN ONBEKENDE MESTFRANJEHOED IN GELDERLAND

Herbert Alting¹ & Menno Boomsluiters²

¹ KLL 522, 7314 GT Apeldoorn

²T. v. Lohuizenstraat 34, 8172 XL Vaassen

Alting, H. & Boomsluiters, M., 2010. *Psathyrella berolinensis* in the province of Gelderland. *Coolia* 53(1): 20–22.

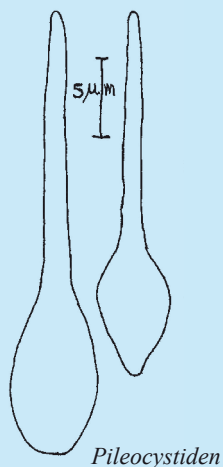
Un unknown mushroom on dung of wild boar in the “Lierderbosch” near Beekbergen in the province of Gelderland, turned out to be a new species for The Netherlands: *Psathyrella berolinensis*.

Eind Februari 2009 vond de eerste auteur (HA) tijdens een excursie met de paddenstoelenwerkgroep KNNV afd. Apeldoorn in het Lierderbosch een voor alle excursiedeelnemers onbekende paddenstoel op mest. Het Lierderbosch is een gemengd bos met in hoofdzaak loofhout, gelegen op de Veluwe ten zuiden van Beekbergen; het behoort tot de boswachterij Ugchelen en Hoenderloo. Dit gebied wordt, onafhankelijk van het weer, door de paddenstoelenwerkgroep gemiddeld 2× per maand bezocht.

Uitwerpselen van dieren zijn goede vindplaatsen voor onder andere Inktzwammen (*Coprinus*), Franjehoeden (*Psathyrella*) en Vlekplaten (*Panaeolus*). Sommige soorten zijn gebonden aan mest van een bepaald dier, andere nemen het niet zo nauw. Grootte, vorm en vooral geur van de mest waar de onbekende paddenstoel op stond, deden ons denken aan de uitwerpselen van wilde zwijnen.

Beschrijving van *Psathyrella berolinensis* E. Gerhardt

Pileocystiden

Lierderbosch, Beekbergen, op keutels van wild zwijn.
Hoed tot ongeveer 10 mm diameter, campanulaat tot vlak uitspreidend, lichtbruin bij jonge exemplaren, donkerbruin bij oudere. De hoed is hygropaan vanuit het centrum en droogt witig bruin op. Met de loupe (10×) zijn de pileocystiden als fijne, kleurloze haartjes zichtbaar.

Steel tot ongeveer 40 mm lang en 1 mm doorsnede, vrijwel kleurloos en doorschijnend, het onderste deel is vuilwit. Het oppervlak van de steel is heel licht gegroefd en bezet met kleurloze fijne haartjes (caulocystiden).

Lamellen (ca. 18, met tot 3 tussenlamellen) buikig, smal aangehecht, bij oudere exemplaren iets anastomoserend. De kleur van de jonge lamellen is lichtbruin, later verkleuren ze naar zwartbruin. De lamelsnede is wit en gedeeltelijk steriel.

Basidia met 4 sterigmen.

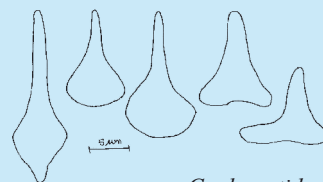
Sporen donker gekleurd tot vrijwel zwart, glad, met een porie van ongeveer 1,5 µm, afmetingen (6,8 µm – 7,5 µm) 6,9 µm × 3,3 µm (3,0 µm – 3,8 µm), gemiddelde lengte/breedte-verhouding (Qav) 2,1 (10 sporen gemeten, in water).

De hoed is bedekt met verspreid staande pileocystiden, variërend in lengte van 37 µm tot 49 µm.

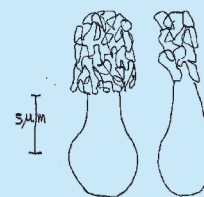
De steel is dicht bezet met caulocystiden die voornamelijk op de lengterichels staan.

De lengtebreedte-verhouding van de caulocystiden is duidelijk anders dan die van de pileocystiden. De caulocystiden variëren in lengte van 25 µm tot 44 µm.

De lamelsnede heeft cheilocystiden in twee typen, met en zonder slijmproppen. De cheilocystiden zonder slijmproppen variëren van 10 µm tot 16 µm lang. Cheilocystiden met slijmproppen zijn wat forser, ca. 16 µm lang en 5 µm tot 6 µm breed; de slijmproppen lossen niet op in 10% KOH. Pleurocystiden variërend van 10 µm tot 16 µm lang, moeilijk te vinden; een aantal is dikwandig.

Caulocystiden

Cheilocystiden

Dus werden er maar wat keutels verzameld van een ‘hoop’ en in een doorzichtig doosje gedaan, meegenomen en op kweek gezet. Dit wil zeggen dat ze bij kamertemperatuur en hoge vochtigheid bewaard werden, in de hoop dat er verse exemplaren van het raadsel zouden verschijnen.

Het determineren van de uitwerpselen bleek aanzienlijk eenvoudiger dan het vinden van een naam voor wat er op groeide. Met behulp van Elseviers diersporengids kwam ik (HA) voor wat de mest betreft uit op uitwerpselen van het wilde zwijn. Deze staan in de gids als volgt beschreven. “De uitwerpselen van het Wilde zwijn zijn worstvormig en ca. 7 cm. dik. Ze bestaan uit aan elkaar gekleefde of samengevloede langwerpige keutels.” Na enkele dagen verschenen er inderdaad, tot mijn verrassing, na elkaar het Dwergborstelbekertje (*Lasiobolus papilatus*) en een klein, slank okerkleurig zwammetje met donkere niet vervloeiende plaatjes in groepen op de keutels. Zij deden al snel denken aan soorten uit de familie van de Inktzwamachtigen (*Coprinaceae*). Niemand van ons had deze paddenstoeltjes ooit gezien.

Na wat zoeken in diverse plaatjesboeken vond ik in de paddenstoelengids van Ewald Gerhardt (2006) een afbeelding van *Psathyrella berolinensis*, die als het ware voor onze vondst gemaakt leek. Om echter meer zekerheid te krijgen werd aan enkele leden van de werkgroep gevraagd om foto's te maken van de opgekweekte vruchtlichamen. Daarna werd een en ander op het forum van Waarneming.nl gezet, maar dit leverde niets anders op dan ‘mooie vondst’, enz.

Begin mei van dit jaar heb ik wat van deze keutels buitengelegd, in natuurlijke omstandigheden. Na enkele dagen en een nachtelijk regenbuitje stonden ze op een morgen vol met het eerder genoemde zwammetje. Twee à drie dagen later waren ze weer verdwenen, ook al weer erg Inktzwam-achtig. Inmiddels waren alle werkgroepleden begonnen met keutelkweken, met opmerkelijke resultaten. En zo kon het gebeuren dat enkele keutels met paddenstoeltjes bij Menno Boomsluiterterecht kwamen. Hij determineerde ze eveneens als *P. berolinensis*. Die determinatie werd vervolgens door Eef Arnolds bevestigd. *P. berolinensis* Gerhardt is voor Gelderland een zeldzame soort en zelfs nog niet eerder in Nederland gevonden.

De soort heeft nog geen officiële Nederlandse naam; voorgesteld wordt ‘Harige mestfranjehoed’.

Met dank aan Eef Arnolds voor de controle van de determinatie en de informatie nodig voor dit artikel.

Foto's en tekeningen M.W. Boomsluitert

Literatuur

Gerhardt, E. 2006. De grote Paddenstoelengids voor onderweg. Tirion.

Breitenbach, J. & Kranzlin, F. 1995. Pilze der Schweiz, Band 4.

Arnolds, E. & Pellini, C. 2006. *Psathyrella berolinensis*, a remarkable fungus on dung of wild boar. *Micol. e Veget. medit.* 2: 35–40.

